

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJA
GENETIŠKAI MODIFIKUOTŲ ORGANIZMŲ VALDYMO PRIEŽIŪROS KOMITETO
2017 M. BALANDŽIO 24 D. POSĖDŽIO
PROTOKOLAS

2017 m. gegužės 16 d. Nr. D4-83
Vilnius

Posėdžio pirmininkas Martynas Norbutas.

Posėdžio sekretorė Neringa Šarkauskienė.

Dalyvauja Genetiškai modifikuotų organizmų valdymo priežiūros komiteto nariai: Vida Jarošienė, Vaclovas Jurgelevičius, Živilė Kazakevičienė, Rūta Krasuckaitė, Jūratė Lekstutienė, Renata Baltrušienė, Laimutė Četvergienė (atstovauja Marių Šulgą), Algimantas Paulauskas, Eimantas Pranauskas, Juozas Prosevičius, Dalia Ruščiauskienė, Arūnas Dereškevičius, Tatjana Zabolotnaja, kiti dalyviai: prof. Dainius Haroldas Pauža (Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas), Donatas Dudutis (AM Gamtos apsaugos ir miškų departamento direktorius), Algirdas Klimavičius (AM Gamtos apsaugos ir miškų departamento direktoriaus pavaduotojas), Vilmantas Graičiūnas (AM Gamtos apsaugos ir miškų departamento Gamtos apsaugos skyriaus vedėjas), Lina Čaplikaitė–Denisovienė (AM Gamtos apsaugos ir miškų departamento Gamtos apsaugos skyriaus vedėjo pavaduotoja).

Darbotvarkė:

1. Nuomonės ir diskusija dėl GMO mokslinių tyrimų poreikio, įgyvendinant LRV programą.
2. Nuomonės ir diskusija dėl naujos GMO laboratorijos poreikio, įgyvendinant Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015–2020 metų veiksmų planą.

1. SVARSTYTA. GMO mokslinių tyrimų poreikis, įgyvendinant LRV programą.
Pirmininkas. Pristatė darbotvarkės klausimus.

A. Klimavičius pristatė AM suplanuotą GMO rizikos vertinimo, valdymo ir stebėsenos dokumentų parengimo paslaugų pirkimą (toliau – projektas), kurį buvo numatyta finansuoti iš Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės veiksmų planui įgyvendinti skirtų ES lėšų. Tačiau matant pokyčius LRV programoje – Lietuva siekia visiško GMO auginimo draudimo, manyta, kad numatytas projektas netikslingas ir išleistos ES lėšos greičiausiai nepadėtų pasiekti tinkamo rezultato, įgyvendinant LRV programą. Kadangi Lietuva – tai šalis, neauginanti GMO, ir operatoriai (pranešėjai, tiekėjai, gamintojai) yra atsakingi už rizikos aplinkai ir žmonių sveikatai vertinimo užtikrinimą, suabejota, ar aktualūs tokie, kokie buvo suplanuoti, GMO poveikio tyrimai.

A. Klimavičius pristatė projektą, jo tikslą ir uždavinius. Pabrėžė, kad keliami uždaviniai nepadėtų užtikrinti poveikio biologinei įvairovei ir aplinkai vertinimo. Gali būti tokia situacija, kad išleidus daug pinigų ir atlikus tyrimus ateityje jie nebus panaudoti praktiškai.

Buvo pabrėžta, kad atsižvelgiant į ES vykstančią GMO augalų veislių ar produktų autorizaciją, Lietuva, lyginant su kitomis valstybėmis narėmis, kurios pateikia mokslinį pagrindimą, neturi mokslinio potencialo arba trūksta mokslinių tyrimų, kad per nustatytą terminą

pavyktų identifikuoti galimą konkrečiau atvejo GMO riziką aplinkai ir žmonių sveikatai. Paklausta GMO valdymo priežiūros komiteto narių nuomonė, ar šiandien pristatyti ir projekte numatyti pirkti moksliniai tyrimai padėtų užtikrinti minėtus tikslus.

Pirmininkas. Pirmiausia paklausė GMO valdymo priežiūros komiteto narių nuomonės, ar reikia tokių mokslinių tyrimų, kurie numatyti pristatytame projekte. Jeigu mokslinių tyrimų reikia, tai galbūt kitokių, nei numatyti. Pabrėžė, kad svarbu atsakyti į esminį klausimą, kokį tai pokytį duos. Taip pat akcentavo, kad svarbus rezultatas, kurį galėtume panaudoti, nes nemažai yra atlikta mokslinių studijų kitose srityse, kurios nebuvo panaudotos praktikoje. Taip pat svarbu, kad atliekami moksliniai tyrimai prisidėtų prie kokybės gerinimo.

J. Prosevičiaus nuomone, minėti kai kurių valstybių narių gebėjimai greitai reaguoti į konkretų GMO įteisinimo atvejį ir pateikti atitinkamus mokslinius argumentus yra susiję su fundamentaliais moksliniais tyrimais dėl horizontalaus genetinės informacijos nutekėjimo populiacijose. Pabrėžė, jog moksle reikia koncentruotis ne vien į GMO, kaip problemą, bet požiūris turi būti platesnis ir nesvarbu, ar tai būtų susiję su GMO, ar su natūraliai egzistuojančiomis rūšimis. Tai yra bendros mokslo politikos klausimas.

A. Paulauskas manė, kad nulinė arba bazinė GMO rizika Lietuvoje neįvertinta, ypatingai dėl rapsų, neaišku, kokios vabzdžių rūšys patenka į tą rizikos grupę. Pabrėžė, jog Lietuvoje trūksta mokslinių tyrimų GMO srityje, nes tokių užsakymų buvo mažai, ir tokia informacija disponuoja Lietuvos mokslo taryba. Priminė prieš 10 metų pateiktas paraišką AM dėl GMO mokslinių lauko tyrimų Lietuvoje, palygino su kitomis šalimis, kuriose atliekami tokie moksliniai tyrimai, nors komercinis auginimas nevyksta (pavyzdžiui, Šveicarija). Taip pat akcentavo, kad skirtingose šalyse gali būti aptinkamos skirtingos vabzdžių rūšys (pavyzdžiui, Ispanijoje aptinkamos vienos vabzdžių rūšys, Lietuvoje – kitos). Akcentavo, kad GM rapsai, skirti gamybai, gali išplisti transportavimo metu ir užteršti ekologinius pasėlius (pavyzdžiui, Japonija GM rapsų neaugina, bet įsiveža aliejaus gamybai, transportuojant įvyko savaiminis jų išplitimas). Kalbėjo apie agrosistemos ir GMO rizikos biologinei įvairovei tyrimų svarbą.

D. H. Pauža manė, kad politiniai sprendimai, susiję su GMO, turėtų būti grįsti mokslu. Pabrėžė, kad LMT yra patarėja LRV mokslo klausimais ir, dėl mokslinių tyrimų gavusi raštą, gali aktyvizuoti savo ekspertus, jei tokių neturi, – kviešti iš kitų šalių. Taip pat norint, kad Lietuvoje atsirastų mokslinė kompetencija vertinti GMO riziką, reikia vykdyti mokslinius tyrimus. Akcentavo mokslinių tyrimų ir kompetencijos svarbą, pabrėžė, kad visos pasaulinės problemos yra ir nacionalinės Lietuvos problemos (pavyzdžiui, visi sprendžia klimato, senėjimo problemas).

Nors šiuo metu Lietuvoje nėra politinės valios įsileisti GMO, tačiau reikia būti pasiruošus ir GMO plėtrai, todėl reikia mokslinių tyrimų šioje srityje. Jei LRV inicijuotų konkursinę mokslinių tyrimų programą, tai konkurso būdu būtų skiriami pinigai, ir laimėti gali nebūtinai Lietuvos ekspertai. Pabrėžė, kad konkursą laimi geriausi ir įgyti kompetenciją yra pačių mokslininkų rūpestis. LMT galėtų užtikrintų mokslinių tyrimų kokybę pagal tinkamus kriterijus, jei būtų skirtas finansavimas. Akcentavo, kad tai ne vien mokslinių tyrimų problema, bet ir mokslinės plėtros problema, ir mokslinių žinių taikymo problema.

Pirmininkas. Pabrėžė, jog svarbu išgirsti aiškius atsakymus į užduotus klausimus ir dėl priemonių, numatytų projekte, išsakė abejones dėl jų prisidėjimo prie kokybės gerinimo. Paaškinio galimybę skirti finansavimą tik iki 2020 m., jeigu būtų sukurtas toks rezultatas, kurį galėtume panaudoti ateityje ir kuris nebūtų per daug fragmentiškas. Pabrėžė, kad peržiūrėti visi projektai, ne tik dėl GMO. Paprašė išsakyti pasiūlymus, susijusius su darbotvarkės klausimais.

R. Krasuckaitė pabrėžė, kad reikia mokslinių tyrimų, nes specialistai neturi argumentų dėstant LR poziciją ES institucijose. Tačiau, manė, kad tokių tyrimų, kurie buvo pristatyti projekte, nereikia, nes neatitinka LRV programos, nors pačioje LRV programoje trūksta prioritetų ir aiškumo GMO srityje (per daug bendrai suformuluoti tikslai), kad galima būtų nuspręsti, kokių mokslinių tyrimų reikia. Priminė, kad trūksta mokslinių pagrindimų priimant sprendimus ES lygiu, tačiau, kiek ir kaip – čia kitas detalesnis klausimas.

E. Pranauskas manė, kad klausimas dėl GM augalų mokslinių tyrimų turėtų būti sprendžiamas, nustačius jų poreikį. Pabrėžė, kad jeigu būtų priimtas sprendimas auginti GM augalus Lietuvoje, tai nelabai kiltų klausimas dėl nulinio rizikos lygio, tiesiog būtų priimtas

sprendimas auginti ir jis būtų vykdomas pagal teisės aktų reikalavimus. Pasiūlė imtis tyrinėti naujos kartos technologijas, kurios nepatenka į GMO reguliavimo sritį, o ne atkartoti kitose šalyse jau atliktus tyrimus.

ŽŪM nuomonė dėl darbotvarkėje iškelto klausimo (atsiūsta įgalioto atstovo prieš GMO valdymo priežiūros komiteto posėdį elektroniniu paštu): „manome, kad moksliniais tyrimais būtų gana sudėtinga pagrįsti LRV programoje iškeltą visiško GMO draudimo žemės ūkyje nuostatą. GM augalų auginimas draudžiamas, o pašarų ir maisto laisvą judėjimą ES viduje reglamentuoja pamatiniai ES veikimo principai. Be to, įrodyti, kad gyvuliai buvo ar nebuvo šerti GMO pašarais įmanoma tik vykdant griežtą dokumentų atsekamumą, nes mėsos laboratoriniai tyrimai nelabai padėtų.“

Pirmininkas. Priminė apie Lietuvoje priimtą aiškų politinį sprendimą – GMO neauginti visoje Lietuvos teritorijoje. Pabrėžė, kad tai nesusiję su moksliniais tyrimais ir kad neišspręstas GM pašarų ir jų galimo poveikio aplinkai klausimas.

NUTARTA. Įvertinti, kokios yra galimybės bendro fono tyrimui, atsižvelgiant į turimas lėšas ir atliktus poreikių skaičiavimus.

2. SVARSTYTA. Nuomonės ir diskusija dėl naujos GMO laboratorijos poreikio, įgyvendinant Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015–2020 metų veiksmų planą.

Pirmininkas. Paklausė GMO valdymo priežiūros komiteto narių nuomonės apie poreikį Lietuvai įkurti atskirą GMO laboratoriją su nauja įranga, skirta vien GMO tyrimams. Pabrėžė, kad, įkūrus tokią naują laboratoriją, po to ją reikės išlaikyti mokesčių mokėtojų pinigais ir paklausė dalyvių įžvalgų: ar to Lietuva reikia, ar nepakanka esamų laboratorijų Lietuvoje, kurios tokius tyrimus galėtų atlikti? Ką tai Lietuvai duotų?

A. Klimavičius, kalbėdamas apie GMO naujos laboratorijos poreikį, pabrėžė, kad Lietuvai steigti naują GMO tyrimų laboratoriją šiandien nebūtų tikslinga. Priminė apie Lietuvoje veikiančią Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto Molekulinės biologijos ir genetiškai modifikuotų organizmų tyrimų akredituotą laboratoriją, kuri susitvarko su darbo krūviu, ir kokių nors prižasčių, skatinančių manyti, kad laboratorija perkrauta ar atlieka tyrimus nekokybiškai, nebuvo.

V. Jarošienė pabrėžė, kad reikia plėtoti esančios laboratorijos pajėgumus. Ir posėdžio dalyviams priminė, kaip ši GMO laboratorija buvo įsteigta Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institute.

V. Jurgelevičius patvirtino, kad GMO Lietuvoje yra kontroliuojamas: importas, vidaus kontrolė (pašarai, maistas, sėklos – iš dalies). Paaiškino apie sėklų sertifikavimą ir sėklų kontrolės problemas, nes Lietuva – tarp šalių, kurios deklaruoja, kad yra be GMO, bet GMO laboratorija nustato genetines modifikacijas. Priminė kartu su AM agentūra keletą metų vykdytus rapsų ir kukurūzų tyrimus. Pabrėžė, kad projekte iškeltos problemos dėl mokslinių tyrimų galėtų būti išgrynintos ir pateiktos kitaip, nes mokslinių tyrimų problema yra. Paaiškino, kad GMO diagnostika turi būti vykdoma akredituotoje laboratorijoje. Esančios GMO laboratorijos akreditacija pradėta 2003 m. ir tik 2006 m. buvo gauta vokiečių akreditacija, kuri baigėsi 2015 m. (akredituodavo kasmet). Nuo 2015 m. akredituoja Lietuvos nacionalinis akreditacijos biuras. Kad nauja laboratorija įgytų akreditaciją, reikės 3-5 metų. Be to, reikės nuolatos atnaujinti aparatūrą, norint palaikyti tinkamą lygį ir kokybiškai atlikti mokslinius tyrimus.

D. H. Paužos nuomone, fragmentacija išsklaido lėšas po mažas laboratorijas, todėl geriau stiprinti esamą laboratoriją. Informavo apie tikslinių mokslinių tyrimų finansavimą. Pabrėžė, kad GMO tyrimai irgi galėtų būti tikslinių mokslinių tyrimų finansavimo objektas.

V. Jarošienė pabrėžė, kad kiekvieno metodo akreditavimui reikia papildomų lėšų. Informavo apie akredituotą tyrimo metodą dėl GM bulvių ir vartotojų nerimą dėl pomidorų, nors ES tokios GM veislės neįteisintos.

A. Dereškevičiaus nuomone, norint steigti naują laboratoriją, reikia įvertinti poreikius, ar bus užtikrintas laboratorijos darbas. Priminė, kad VAT kasmet paima apie 140 mėginių. Pabrėžė, kad VAT tenkina Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto atliekamų tyrimų

sparta ir konfliktinių situacijų nekyla. Kitas svarbus dalykas, stiprinant turimus resursus – naujų metodų diegimas. Manė, kad naujai laboratorijai įdiegti naujus tyrimų metodus gali trukti ilgiau nei institutui. Išsakė nuomonę apie svarbą žinoti moksliniais tyrimais pagrįstus veiksnius, galinčius lemti GMO plitimo spartą ir mastą, atsižvelgiant į tai, kad yra tikimybė, jog GMO gali paplisti ir krovinių vežant. Ši informacija padėtų sutelkti pastangas atliekant neapgalvoto GMO išleidimo į aplinką atsekamumą. Jei toks atvejis įvyktų artimiausiu metu, būtų vadovaujama viena kitų šalių patirtimi.

A. Paulauskas pritarė esamos laboratorijos stiprinimui ir pajėgumų atnaujinimui.

D. Ruščiauskienės nuomone, reikia plėsti turimą bazę ir efektyviai naudoti pinigus.

ŽŪM nuomonė dėl darbotvarkėje iškelto klausimo (atsiūsta įgalioto atstovo prieš GMO valdymo priežiūros komiteto posėdį elektroniniu paštu): „manome, kad reikalingas detalesnis pagrindimas. Šiuo metu turime vieną akredituotą laboratoriją ir, jei jos atstovai pagrįstų, kad GMO mėginių tyrimo krūviai yra per dideli, galima svarstyti dar vienos laboratorijos steigimą.“

NUTARTA. Išsiaiškinti, kokie yra poreikiai ir finansinės galimybės stiprinti esamą akredituotą laboratoriją.

Posėdžio pirmininkas

Martynas Norbutas

Posėdžio sekretorė

Neringa Šarkauskienė